

**R. P. Sebastiani Izquierdo Alcarazensis Societ. Iesv Regii
Senatvs S. Inqvisitionis Hispaniarvm Qvalificatoris, Et
Olim Complvti Sacrae Theologiae Professoris. Opvs
Theologicvm, Iuxta atque ...**

Vbi De Essentia Et Attribvtis Divinis Vbertim Dissertivr ...

Izquierdo, Sebastián

Romae, 1664

Quæst. 6. Cur Deus per cognitionem creatam nulla potentiâ comprehendi
possit. Seu, quod in idem recidit, in quo consistat comprehensio propriè, &
strictè sumpta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76990](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76990)

tra Augustinum de Roma docet, animam Christi quantumvis beatam Deum non comprehendere. Quamquam enim hoc Concilium, utpote non confirmatum à Pontifice, non faciat cerram fidem; attamen communem Ecclesie sensum satis ostendit. Tertiò probat propositionem communis auctoritas Scholasticorum, & Patrum. Scholastici enim vnanimi consensu asseuerant, Deum à creaturâ nec de potentia absolutâ comprehendî posse, vt ipsi Vazq. & Arriag. consentunt. Patres etiam satis clarè id ipsum se sentite significant, vt cernere licet in testimonijs supra indicatis. Igitur sentiunt Patres, & Scholastici, veritatem hanc in sacra Scripturâ, aut etiam in decretis Ecclesie contentam esse. Aliud enim fundamentum ad illam tam vnanimiter adstruendam non potuerunt habere: quandoquidem naturalis ratio euidenter non monstrat, esse Deum ab intellectu creato incomprehensibilem omnino, adhuc de potentia absolutâ. Stet itaque de fide esse, eum esse talem. Id quod etiam ratio naturalis suadet. Quia vt probabimus q. seq. obiectum infinitum, qualis est Deus, nisi infinitâ cognitione, qualis creata esse nequit, comprehendî non potest. Porro, quàm certum est, Deum à creaturâ comprehendî non posse, tam certum est, eum à se ipso comprehensibilem esse, atque de facto comprehendî, vt monstrabimus in tract. de Scientiâ.

QVAESTIO VI.

Cur Deus per cognitionem creatam nullâ potentia comprehendî possit. Seu, quod in idem recidit, in quo consistat comprehensio propriè, & strictè sumpta.

74 **D**ico, in idem recidere vtramque quæstionem; quia, cum apud omnes sit certum, vt vidimus præced. q. prorsus impossibile esse, vt per cognitionem creatam strictè comprehendatur Deus, consequitur, quidratium strictæ comprehensionis conceptum in eo poni debere, quod nulli cognitioni creatæ possit comparatione Dei conuenire. Cumque ratio à priori, cur Deus nequeat strictè comprehendî à creaturâ, alia esse non possit, nisi quia stricta comprehensio perit ex suo conceptu, quod nulli cognitioni creatæ vllatenus conuenire potest comparatione Dei: consequitur, perinde esse inquirere, quid dicta comprehensio postulet ex conceptu suo, seu in quo consistat, ac inquirere, cur Deus non possit à creaturâ comprehendî. Præsentis igitur quæstionis difficultas, suppositâ præcedentis resolutione, in assignando legitimo comprehensionis conceptu omni cognitioni creatæ comparatione Dei repugnanti posita est.

75 **D.** Aug. epist. 112. cap. 8. ita comprehensionem definit, pariterque à visione non comprehensionem discernit. *Aliud est videre, aliud totum videndo comprehendere. Quandoquidem id videtur, quod præsens vnicuique sentitur. Totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, vt nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumscribi possunt.* Quemadmodum enim comprehensione corporeâ (à qua ad spirituale nomen translatus est) tunc vnum corpus comprehenditur alio, quando vnum intra

alium plenè, & totaliter continetur, ita, vt superficies concaua continentis conuexæ contenti adæquetur eam vndequeque ambiens, & circumplectens, vt si in maiori spherâ minorem penitus concludas. Sic comprehensione spirituali tunc obiectum cognitione comprehenditur, quando veluti continetur totaliter, atque concluditur intra sinus representationis eius, adeò, vt nihil lateat cognoscentem, penitusque vsque ad fines vltimos à cognoscente circumscribatur, ac penetretur. Quocirca ipse August. lib. 12. de Trinit. cap. 18. post medium ait, *Quidquid scientiâ comprehenditur, scientiâ comprehensione finitur.* Et lib. 83. qq. 14. *Quod autem se comprehendit, finitur est sibi.* Quam August. doctrinam omnes Theologi venerantur, & amplectuntur. Vnusquisque tamen conatur Alam ad suum sensum trahere, dum comprehensionis, de qua agimus, definitionem sibi compingit. Quod variè præstant: & quidem contententes ferè de solo modo loquendi: qualis ferè est omnis contentio, quæ circa rerum definitiones versatur. Quod bene notarunt Vazq. Gran. & alij mox referendi.

Itaque nonnulli tacito nomine citati à Vazq. 76 i. p. disp. 53. cap. 1. quibus annuisse dicitur Franciscus Victoria, ita in adæquatâ totius Dei visione comprehensionem constituiebant, vt dicerent, propterea Deum à Beatis non comprehendî; quia non vident illum secundum omnem intensiõnis gradum. Hæc tamen sententia intellecta de intensiõne physica, & propria communiter improbabilis reputatur. Quia nec fas est in diuinâ substantiâ aliquod genus intensiõnis physicae, & propriae excogitare. Nec, si daretur, liceret dicere, latere de facto Beatos aliquem intensiõnis gradum eiusdem substantiæ diuinæ.

77 **S**ecundò Nominales apud eundem Vazq. cap. 3. apud Soar. & alios deinceps citandos, vt præsentem difficultatem euaderent, varias comprehensionis definitiones, seu potius acceptiones excogitauerunt asserentes, comprehensionem esse primò visionem tangentem integrum obiectum, adeò, vt nihil eius lateat videntem. Secundò visionem discernentem inter partes obiecti. Tertiò visionem attingentem obiectum optimo modo, quo videri potest. Quartò, cognitionem obiecti sub omnibus prædicatis, quæ ipsi conuenire possunt. Quintò denique cognitionem eandem, proportionem habentem cum alijs cognitionibus, quam habet obiectum cognitum cum alijs obiectis. Et primo quidem modo, inquirunt, Beati comprehendunt Deum: quia nihil Dei eos latet: reliquis verò modis minimè. Non enim secundo: quia Deus non habet partes per cognitionem discernendas. Non tertio: quia sic ne creatura quidem est cognitione creatâ comprehensibilis: cum sit meliori modo cognoscibilis per diuinam. Non quarto: quia solus Deus cognoscit omnia prædicata, quæ sibi conuenire possunt. Non denique quinto: quia nulla cognitio creatâ Dei potest aliorum obiectorum cognitiones excedere, quantum Deus excedit ipsa obiecta.

78 **C**æterum prima harum usurpationum comprehensionis non est stricta, de qua loquimur, cum detur de facto in Beatis, quibus comprehensio Dei stricta repugnat, vt q. præced. statuimus. Quarta etiam stricta non est, utpote Beatis ipsis possibilis, qui saltem de potentia absolutâ bene possunt cognoscere, quæcunque prædicata Deo conueniunt, aut conuenire possunt, vt ex dicendis

amplius patebit. Reliquæ verò acceptiones, quæ in Beatis dari nequeunt, aut abusuæ sunt, aut extraneæ. Etenim, ut obiectum sit comprehensibile, non opus est, quod habeat partes, inter quas comprehensio discernat, uti supponit secunda acceptio; cum sit certissimum, Deum se ipsum, & Angelos, aliæque omnia obiecta simplicia circa omnem partium discretionem perfectissimè comprehendere. Deinde etiam est certum, posse unam creaturam comprehendere aliam; tamen hæc meliori modo à Deo sit cognoscibilis. Perperam igitur requiritur tertio loco ad rationem comprehensionis; quod sit optima cognitionum; quæ circa obiectum comprehendendum versari possunt. Tandem eadem proportio inter cognitiones, quæ datur inter obiecta, impertinens censenda est ad rationem comprehensionis contra-ceptionem quintam. Tum quia fieri potest, ut inter cognitiones, quarum nulla sit comprehensio eadem seruetur proportio, quæ inter earum obiecta. Tum quia absque tali proportione simplicissimè comprehensio vera subsistit. Comprehensio enim tum increata, tum etiam creata lapilli, & cognitio obscura Angeli, aut etiam Dei non seruant proportionem, quam obiecta, ut patet; quandoquidem comprehensio lapilli perfectior est cognitione obscurâ Angeli, aut Dei; cum tamen Angelus, & Deus longissimè excellant lapillum. Tertio P. Vazq. disp. illâ 53. cap. 4. & disp. 60. circa finem docet, comprehensionem strictam esse; quæ videtur non solum; quidquid est intrinsecè res, quæ dicitur comprehendit, sed etiam quidquid illam consequi, vel ab eâ pendere potest; ita tamen, ut hæc extrinsecè ad rem pertinentia aut tanquam effectus eius possibiles, vel futuri, aut aliter, non utrunque, sed ex vi visionis; quæ res videtur, attingantur. Unde inferet, Deum à creaturâ incomprehensibilem esse; non verò à se ipso: quia, licet fieri possit, ut creaturâ videns Deum omnia obiecta extrinsecè ipsi tam futura, quam possibilia cognoscat per eomitantem revelationem; at ex vi visionis, prout ad comprehensionem requiritur, illa cognoscere non valet; eo quod Deus nullam cum talibus obiectis connexionem habet, vi cuius ad ipsa cognoscenda possit creaturam se videntem determinare, ipse tamen aliunde, quam ab huiusmodi connexionem, habet ex vi scientiæ, quæ se videt, cætera cuncta obiecta cognoscere: quia nimirum scientia diuina ex eo, quod est scientia Dei tanquam primarij, seu formalis obiecti, cætera cuncta cognoscibilia cognoscere habet. Atque ita Deus perfectiori modo se comprehendit, quam si ex se viso tanquam ex medio ad cætera cuncta cognoscenda per connexionem cum illis induceretur. Consentit huic sententiæ, & doctrinæ Alarc. trac. 1. disp. 4. cap. 6.

79
Ego verò, tamen fatear cum communi, de ratione comprehensionis esse, quod ex vi cognitionis rei comprehendendæ cætera, quæ ad ipsam pertinent, attingantur, prout minutis postea explicabo, arbitror tamen, id ad comprehensionem satis non esse; cum id cognitioni obscuræ, & confusæ possit haud dubie convenire; qualis comprehensio esse non potest. Comprehensio quippe iuxta sententiam omnium cognitio clara, & intuitiva necessario esse debet; certumque subinde gradum claritatis, & perfectionis respectivè ad rem comprehendendam habere, ut inferius latinis exponam. Præterquam quod sententia Vazq. aliunde mihi displicet. Primò; quia

scientia diuina non ideo præcisè, quia est scientia Dei ut primarij, & formalis obiecti, est scientia cæterorum cognoscibilium, ut ostendam in tract. de Scientiâ. Eoque iure subinde nequit esse Dei comprehensio. Sacundò; quia, si scientia diuina titulo attingendi Deum ut primarium, & formale obiectum attingeret cætera cuncta cognoscibilia, possibilis utique esset scientia creata eadem eodem titulo attingens, quæ propterea comprehensio Dei esset iuxta doctrinam Vazquez. Quod ex dictis q. 5. constat absurdum esse. Tertio; quia conceptus comprehensionis, qui in præsentî definitus suscipitur, vniuersè debet esse communis omni comprehensioni, ut sub definitionem cadat. Quod euariet secus, si, ut censet Vazq. comprehensio, quæ se Deum comprehendit, esset cognitio pertinentium ad Deum ex vi attingendi ipsum ut primarium, & formale obiectum; comprehensio verò, quæ se Deus, aut Angelus, aut homo comprehendit creaturam, esset cognitio pertinentium ad creaturam ex vi attingendi ipsam, non ut obiectum primarium, & formale, sed ut medium connexum cum illis. Quarto; quia, ut aliqua res comprehendatur iuxta doctrinam Vazq. non solum debent attingi ex vi cognoscendi ipsam, quæcunque ipsa facere potest, sed insuper quæcunque facit, siue factura est. Quo posito, stando in eiusdem doctrinâ, ne Deus quidem comprehenderet voluntatem creatam, quod est absurdum. Quia non attinget, quæcunque ipsa factura est liberè ex vi cognoscendi ipsam aut tanquam obiectum primarium, formaleque, aut tanquam medium connexum cum illis: neutrum enim esse habet, ut constat, comparatione cognitionis diuinæ.

Quarto loco potest poni sententia aliorum qui, cum sentiant etiam, solum requiri ad comprehensionem, quod videantur simul cum re comprehendendâ, quæcunque in ipsâ tum formaliter, tum eminenter continentur: aliter tamen, quam Vazq. sentiunt, ab intellectu creato videri non posse simul cum Deo, quæcunque continentur in ipso eminenter; nimirum omnes creaturæ possibiles, atque futuræ; eoque iure Deum ab intellectu creato comprehendi non posse. Non tamen unâ, & eadem ratione id probant omnes, sed multiplici, & variâ. Thomistæ communiter, inter quos Fasol. 1. p. q. 12. art. 7. dub. 5. dicunt, idcirco ab intellectu creato non posse videri in Deo omnes creaturas; quia talis visio esset simpliciter infinita, qualis creata visio esse non potest. Quod probant: quia ad videndum in Deo aliquot creaturas perfectio aliqua determinata visionis requiritur: ad videndum autem plures maior perfectio. Ergo ad videndum infinitas, quales sunt omnes, quæ continentur in Omnipotentia Dei eminenter, perfectio visionis infinita necessaria est. Cæterum per istud argumentum calculatorium ut summum probari, visionem infinitarum creaturarum in Deo infinitatem quamdam habere non alienam à visione creatâ, ex dictis q. 2. compertum est. Dico, ut summum. Quia ne id quidem probatur iuxta sententiam meam, qui censo, illud in quodam principio falso niti, prout notavi ad calcem dictæ quaestionis. Itaque, ut visio intuitiva Dei ab obiecto non euadit infinita infinitate repugnante creaturæ, est visio intuitiva creaturæ aliquam ab obiecto suo sortitur perfectionem, & inter Deum & creaturam infinita distantia sit. Sic visio infi-

nitatum creaturarum in Deo multo minus ab obiecto euadet infinita infinitate repugnante creaturæ; estò visio certi numeri creaturarum, aliquam à tali numero perfectionem sortiatur; & inter infinitas creaturas, & quemuis numerum earum infinita distantia sit. Multo quippe maior est perfectionis distantia inter Deum, & creaturam, quam inter omnes creaturas possibiles, & quemuis numerum earum, vt constat. Hæc satis. Plura contra hunc modum dicendi videre quisque poterit in Arriag. 1. p. disp. 13. sec. 5. **82**

Aliter Mondaus disp. 2. cap. 9. & Petr. Hurt. disp. 10. de Animi. sec. 3. & 4. dicunt, ideo non posse ab intellectu creato videri omnes creaturas in Deo; subindeque Deum ab illo comprehendendi non posse; quia visio creata, quæ vnâ creaturarum est, per se ipsam videri nequit; eo quod de ratione cognitionis creata est à suo obiecto causari immediate, aut mediate: visio autem creata se ipsam nullo modo causare potest. Vnde rursus fit, per visionem creatam neque videri posse alias creaturas ipsam respectu intrinseco respicientis; cum nullus respectus sine suo termino cognosci possit. Minus placet iste modus dicendi. Primò; quia falsum est, repugnare visionem, quæ sui ipsius cognitio sit; imò fortasse repugnat visio, quæ sui ipsius non sit experimentalis notitia, iuxta dicta à nobis in Pharo Scient. disp. 1. q. 2. à n. 155. atque etiam supra q. 4. Falsum est etiam, ad conceptam essentialem creatæ cognitionis spectare, quod physice à suo obiecto causetur immediate; aut mediate: potest enim vel à solo Deo, vel à Deo simul, & ab intellectu produci. Ino nec naturalis est cognitioni creatae causari à suo obiecto, vt patet in cognitionibus, quibus Angeli obiecta creata inueniunt per species non ab ipsis obiectis, sed à solo Deo productas iuxta sententiam communiorum. Et quamuis cognitio creata petret à suo obiecto primario, & directo causari; at ab obiecto quasi reflexo, & secundario, qualis est ipsa respectu sui, non est, cur etiam causari petat. Sed estò non sit possibilis visio creata, quæ sui ipsius visio sit, adhuc non inde conficitur, Deum comprehendendi non posse à creaturâ cum omnibus, quæ in se formaliter, & eminenter contenta sunt. Nam, vt inferius trademus, si ex vi visionis substantiæ Dei nascatur alia visio de obiectis omnibus creatis, atque adeò etiam de priori visione, idem præstarentur duæ istæ visiones, ac si essent vnica; atque adeò non erit, cur per vtramque simul non dicatur Deus comprehendendi, æque, ac per vnica diceretur.

83 Secundò displicet iste dicendi modus. Quia ex illo sequitur contra omnium consensum, Angelum neque se ipsum, neque aliud quodpiam ens creatum comprehendere posse. Ad comprehendendum enim se ipsum, aut aliud ens ex vnâ parte est necessarium, stando in isto modo dicendi, quod cognitio comprehensua attingat omnes cognitiones, quæ sunt effectus tum Angeli vt principij, tum alius entis vt obiecti, atque adeò etiam se ipsam, quæ earum vnâ est: ex aliâ verò parte se ipsam nequit attingere. Quo rursus fit, vt neque alios actus eiusdem Angeli attingere possit, qui sine ipsâ cognitione cognosci nequeunt, vtpote ad ipsum terminati. Responderi potest ex Hurt. probari quidem hoc argumento, Angelum per cognitionem naturalem nec se, nec aliud quidpiam comprehendere posse; posse tamen per supernaturalem:

quia hæc per se ipsam non debet attingi, vt id, cuius est effectus comprehendatur: eo quod ad rem comprehendendam soli naturales effectus eius debent cognitione complecti. Sed primò male, & contra communem consensum conceditur, Angelum per naturalem cognitionem nec se, nec aliud quidpiam comprehendere posse. Deinde non satis consequenter asseritur, posse per supernaturalem. Nam, cum hæc per naturalem reflexam possit attingi, iuxta dicenda disp. seq. & omnis naturalis cognitio titulo effectus naturalis obiecti comprehendendi debeat per comprehensionem cognosci; nec possit, nisi cognito obiecto: conficitur comprehensionem supernaturalem Angeli, aut alius entis creati debere necessariò attingere cognitionem naturalem reflexam sui, & consequenter se ipsam. Quod tamen iuxta doctrinam, quam impugnamus, impossibile est.

84 Propterea Recentiores alij, ad idem assumptum probandum dicunt, idcirco non posse ab intellectu creato videri omnia, quæ eminenter continentur in Deo; proindeque Deum ab illo comprehendendi non posse: quia nulla est possibilis visio creata, per quam possint omnia decreta Dei secundum omnem statum, quem possunt habere, possibilitatis scilicet, & existentiz, cognosci, vt possunt per incretam, per quam eo titulo Deus comprehenditur à se ipso. Etenim nulla visio creata potest repræsentare decretam actuale de sua non existentia: quia, tali decreto actu existente, repugnat, visionem, quam ipsum remouet, existere. Tum decretum de non concurrente ad vllam creatam visionem per nullam potest repræsentari; sicut nec scientia visionis de talibus decretis, vt constat. Et quamuis nec per visionem incretam repræsententur prout actu existentia decreta Dei pure possibilis, quæ actualiter non existunt; ipsa tamen talis est excellentiz, vt intrinsece immutata possit illa repræsentare; atque ita repræsentaret de facto, si de facto existerent. Quo nihil desideratur in eâ, vt sit stricta, & perfectissima Dei comprehensio. Comprehensio quippe in vniuersum talis naturæ debet esse, vt immutata intrinsece cuncta, quæ ad rem comprehendendam pertinent, prout existentia, valeat repræsentare, casu, quod existentia fiant.

85 Hic etiam modus dicendi facile reprobandus. Primò; quia ad aditruendum, quod præterdit, impertinenter recurrit ad decretum de non existentia visionis: quandoquidem per visionem creatam actu existentem nullum omnino decretum Dei, nullum etiam omnino ens non existens est cognoscibile, vt existens pro casu, quod existeret: quia visio creata, quæ modò non est expressa repræsentatio existentiz actualis decretorum, aliorumque entium, quæ actualiter non existunt, neque esset casu, quod existerent: nam in visione non est accidens, sed essentia repræsentare obiectum, vt constat. Atque adeò existentiam obiecti, quam nunc, dum illud non existit, non repræsentat, nec repræsentaret, si existeret. Quod adeò verum est, vt visio etiam increta essentialiter sit repræsentatio obiecti, cuius visio est. Quod si illud, quando deficit, non repræsentat, ideo est: quia ipsa quoque ob suam infinitatem, & eminentiam in ordine ad illud repræsentandum deficit virtualiter, prout explicabimus in tract. de Scient. qualiter visio creata ob suam limitationem, seruata formali

existentia, neque deficere.

86 Ex quo prædictus dicendi modus secundò impugnatur ab absurdo. Sequitur enim ex illo contra consensum omnium, ne creaturatum quidem ullam esse per visionem creatam comprehensibilem. Quia nulla visio creata non representans existentiam actualem effectuum purè possibilium creaturæ comprehendendæ talis naturæ potest esse, ut ipsamet immutata intrinsecè representaret illam casu; quòd tales effectus essent actu existentes; prout opus erat iuxta ipsum dicendi modum ad talem creaturam comprehendendam.

87 Tertio impugnatur à priori. Quia impertinenter prorsus requiritur ad conceptum comprehensionis, quòd illa sit cognoscitiua veritatis actu ad obiectum comprehendendum non pertinentis pro casu, quòd pertineret. Cum enim comprehensio cognoscitiua, de qua agimus, dumtaxat exerceatur per actualem representationem eorum, quæ actualiter in obiecto cognoscibilia sunt; eò quòd, quæ non sunt actu cognoscibilia, nequaquam possunt cum obiecto actuali cognitionis completi, ut est notissimum; consicitur, ut aliqua cognitio sit obiecti comprehensua, impertinens esse, quòd vim habeat ad attingendum etiam ea, quæ actu non pertinent ad obiectum, neque cognoscibilia sunt de presenti pro casu, quòd pertinerent, aut essent. Non igitur est necessarium ad hoc, ut visio sit comprehensua Dei, quòd talis sit naturæ, ut ipsa immutata formaliter cognosceret decreta, quæ modò Deus non habet, casu, quòd illa haberet, & entia, quæ nunc non existunt, ex hypothesi, quòd existerent. Nec visio increata Dei idcirco est eius comprehensio; quia huiusmodi proprietate gaudet; sed ex alijs capitibus. Eset enim talis; tamen si per impossibile eà proprietate careret, ut ex dicendis apparebit. Et confirmatur planè ab exemplo comprehensionis corporalis, per quam sola quantitas, quam habet corpus comprehensum, completi, & circumscribi debet; nec opus est, ut comprehendens sit capax maioris, quam comprehensum habere posset, aut datà aliquà hypothesi haberet. Deinde ab absurdo confirmatur. Fieret enim ex doctrinà, quam impugnamus, ut nulla cognitio comprehensio esse posset, quæ non esset ex se cognoscitiua omnium omnino entium excogitabilem tum possibilem, tum repugnantium pro casu possibili, aut impossibili, quòd illa omnia pertinerent ad obiectum comprehendendum, in illoque proinde forent cognoscibilia. Quod patet, plus, quam absurdum, & inauditum esse. Etenim non est maior ratio, cur comprehensio debeat esse naturà suà cognoscitiua eorum, quæ possunt, quam eorum, quæ non possunt pertinere ad obiectum comprehendendum, dum utraque de facto æquè non pertinent.

88 Hoc postremo argumento refutanda pariter venit affinis quædam aliorum Recentiorum sententia, qui cum Ouid. controu. 6. de Anim. punc. 5. s. 2. censent, dici posse comprehensionem esse cognitionem, quæ attingit omnia, quæ sunt formaliter, & eminenter in obiecto, eò modo, quo sunt in obiecto; ita, ut si obiectum talis sit naturæ, ut absque vllà intrinsecà variatione possit habere aliquem actum, & illum non habere, cognitio quoque talis naturæ sit, ut prorsus inuariata intrinsecè valeat talem actum representare, si detur in obiecto, & non representare, si non detur. Hinc explicant, quomodò Deus à se ipso comprehendendi possit, à creaturà verò non item.

quia, ut Deus absque intrinsecà variatione ob suam infinitatem potest actus amoris, & scientiæ liberos habere, vel non habere, prout sibi libuerit; ita cognitio Dei increata ob suam eminentiam absque intrinsecà variatione valet tales actus representare, si adsint, & non representare, si desint: quod tamen omnino repugnat cognitioni creatæ. Similiter explicant, quomodò nulla creatura incomprehensibilis sit ab aliis: quia, ut nulla est, quæ sine physica variatione possit nouos actus elicere, & non elicere; ita nulla est, quæ ad sui comprehensionem exposcat cognitionem valentem absque physica variatione huiusmodi actus representare, si sint, & non representare, si desint: alia autem ab hac cognitiones possibiles sunt creaturæ. Ceterum, quam sit impertinens ad rationem comprehensionis, quòd potens sit illa absque vllà sui variatione representare actus non repertos in obiecto de facto pro casu, quòd reperirentur, ex dictis num. præced. compertum est; quæ repetere non est opus. Eis tamen addo, non minus impertinens esse, quòd possit, aut non possit obiectum sine physica variatione aliquos actus exercere, & non exercere: nam hi solùm, quos de facto exercet, veniunt considerandi in ordine ad eius comprehensionem; nec refert ad hanc, quòd per eorum exercitium mutetur physice, aut non mutetur, ut satis ex se, atque ex dictis etiam est notum.

Postrema igitur, & cæteris omnibus communior Theologorum sententia est, ad rationem comprehensionis, de qua agimus, non solum esse necessarium, quòd per illam tangantur omnia, quæ formaliter, & eminenter continentur in obiecto comprehendendo, ad illudque aliquo modo pertinent; sed etiam, quòd sit cognitio adæquata cognoscibilitati obiecti, ipsique exactè proportionata; ita, ut ea in ratione cognitionis tam perfecta sit, quam est illud in ratione cognoscibilis. Et quoniam nulla cognitio creatæ potest cognoscibilitati Dei adæquari, quemadmodum increata adæquatur; idcirco Deus à creaturà nullatenus comprehendendi potest, uti à se ipso comprehenditur. Hæc est sententia, quam nos amplectimur, Eius auctores, & exactam explanationem exhibebimus in sequentibus.

Propositio 1.

Comprehensio propriè, & strictè sumpta non solum rem comprehendendam, sed etiam quidquid ad illam pertinet, vel aliquid eius est quoquo modo, debet attingere, siue cognoscendo completi. Idque ex vi attingendi, siue cognoscendi rem ipsam.

In hanc propositionem ferè consentiunt omnes Theologi tum in superioribus commemorati, tum quos iam refero. S. Sh. 1. p. q. 12. art. 8. & 3. p. q. 10. art. 2. & lib. 3. contra Gent. cap. 56. Soar. lib. 2. de Attrib. cap. 29. & tom. 1. in 3. p. disp. 26. sec. 1. & lib. 2. de Angelis cap. 31. Trigos. 1. p. q. 7. art. 1. dub. 7. Bann. q. 12. art. 8. concl. 1. Zumel ibidem concl. 3. Mol. disp. 2. Arrub. disp. 23. cap. 3. Fasol. 1. p. q. 12. art. 7. dubit. 5. Gran. tract. 5. de Vis. disp. 13. sec. 1. Heric. 1. p. disp. 4. cap. 4. Albeda disp. 30. sec. 2. Salas 1. 2. tract. 2. disp. 4. sec. 6. n. 94. Arriag. 1. p. disp. 13. sec. 1. & 6. Amic.

91 **Ad** hanc disp. 20. sec. 1. Præp. q. 12. art. 7. dub. 1. Mat-
 tin. disp. 8. sec. 5. Recapit. lib. 6. q. 40. & apud eos
 alij plures, præsertim apud Basol. & Salas. Ratio autem
 92 **pro** illa. Ratio autem propositionis est. Quia
 quævis, ut vnum corpus ab alio corporaliter
 comprehendatur, fat sit, quod tota quanti-
 tas illius in quantum quantitatem huius claudatur; eo
 quod, quæ extrinseca sunt, ad corpus corpora-
 liter comprehensum non dicuntur pertinere cor-
 poraliter, siue in ordine ad corporalem compre-
 hensionem. Attamen, quia ad rem intelligibili-
 lem quæ talem non solum prædicata intrinseca,
 93 **sed** etiam extrinseca pertinent; vel quia ista vir-
 tualiter, seu eminenter continentur; vel quia
 aliquid eius sunt; vel quia quidditatem eius, & vi-
 res aliqua ratione notificant. Ideo, ut res intel-
 ligibiliter comprehendatur, non solum quoad
 intrinseca, sed etiam quoad extrinseca: etiam prædica-
 ta cognosci debet, ita, ut extrinseca ex vi intrin-
 secorum tangantur; alioquin comitanter solum,
 & quasi accidentaliter, tangantur, nec quidpiam
 ad rei comprehensionem præstabitur. Compre-
 hensio quippe talis cognitio debet esse, quæ vi
 sua, non solum obiectum primum, sed, quæ
 ex illo derivantur, ad illudve pertinent, ostendit
 dat. eo ipso, quod est cognitio obiecti primarii.
 Propterea hominem illum, cuius consilium, &
 voluntatem non assequimur, cuiusve internos
 affectus, aut etiam effectus ignoramus, nondum
 nos comprehendere dicimus. Sicut nec princi-
 pium aliquod nos comprehendisse arbitramur,
 donec ita ipsum penetremus, ut ex eo omnes
 conclusiones, quæ deduci possunt, perspicua-
 mus.

94 **Sed** circa præsentem propositionem non-
 nullæ restant difficultates expediendæ. Prima,
 quænam prædicata, obiective extrinseca, in spe-
 ciali cognosci debeant ad aliquam rem compre-
 hendendam. Conveniunt omnes, ea omnino
 debere cognosci, sine quibus res comprehenden-
 da cognosci nequit; qualia sunt termini relatio-
 num intrinsecarum, siue transcendentium eius.
 Deinde conveniunt, debere etiam cognosci pas-
 siones inseparabiles ab essentia rei emanantes.
 Tum accidentia rei intrinseca, & eius actus, at-
 que effectus, in quantum possibiles sunt. Quia
 cuncta hæc aliquid rei sunt, eorumque cognitio
 95 **non** parum conferre videtur ad rei quidditatem,
 & vires penitus penetrandas. Quod maxime ve-
 rum est in sententiâ communi ponente in causis
 transcendentem relationem ad effectus possibili-
 les. Vtrum autem omnia prædicta non solum
 ut possibilia, sed etiam ut existentia debeant co-
 gnosci, quando existunt, ut res, ad quam illa
 pertinent, comprehendatur, sub controversiâ est.
 Affirmant Vazq. 1. p. disp. 53. n. 15. & disp. 205.
 n. 9. & alij Recentiores, qui difficultatem atti-
 gerunt; consequenter censentes, non posse vnum
 Angelum naturaliter comprehendere alterum;
 quia secreta cordis eius cognoscere nequit. Ne-
 gant verò Soar. lib. 2. de Angel. cap. 31. n. 9.
 Gran. tract. 4. de Angel. num. 13. Alarc. tract. 1.
 disp. 4. cap. 6. n. 18. & quotquot docent, vnum
 Angelum alterum comprehendere naturaliter.
 Ego utrosque arbitror componendos: quia præ-
 sens dissidium ad solum loquendi modum redu-
 citur.

96 **Assero** itaque primò, ut res aliqua quoad
 substantiam, seu entitatem propriam comprehen-
 datur; omnia omnino, ad quæ illa intrinsece, tran-
 scendentaliterve, ut aiunt, refertur, distinctè de-

bere cognosci, prout terminant talem relatio-
 nem: quia, cum res sine illis aliquo modo co-
 gnitis absolute cognosci nequeat; nec sine illis
 distinctè cognitis poterit perfecte cognosci, prout
 ad comprehensionem requiritur, ut satis ex se-
 notum est; & apud omnes in confesso. Hinc
 actus, effectus, passiones, & accidentia rei intrin-
 seca in quantum possibilia singulatim cognosci
 debent, ut res comprehendatur; si ad illa ut sic
 refertur res naturâ suâ, ut communis sententia
 fert. Patenterque cognosci debent prout exis-
 stentia illa, ad quæ ut talia res refertur, ob eam-
 dem rationem.

97 **Secundò** assero, ut res quoad substantiam
 suam præcisè comprehendatur, nullum
 aliorum entium, ad quæ ipsa naturâ suâ non
 refertur, debet cognosci. Quia sine his cog-
 nis, potest intrinseca rei substantia, seu entitas per-
 fectè cognosci, prout ad comprehensionem re-
 quiritur, cognitione videlicet adæquatâ cogno-
 scibilitati rei intrinsecæ, & absolute iuxta do-
 ctrinam tradendam prop. seq. Hoc sensu vera
 est secunda sententia P. Soar. & aliorum. Cate-
 num, quia, ut res absolute, & simpliciter com-
 prehendi dicatur, non solum cognoscibilitas eius
 intrinseca, & absoluta, sed veluti extrinseca
 etiam, & respectiva est per comprehensionem
 exhaustivam iuxta dicenda ibidem.

98 **Assero** tertio cum P. Vazq. & alijs Auditori-
 bus prima sententiæ, ut res absolute, & simpli-
 citer comprehendatur, omnia, quæ ad illam
 quavis ratione pertinent, aut aliquid eius sunt
 quoquo modo, debere cognosci: qualia sunt
 omnes eius actus, effectus, atque passiones, tum
 proprias, tum communes tam merè possibiles,
 quam existentes in quavis differentiâ temporis,
 præterita, vel futura; & univèrsim om-
 nia accidentia seu necessaria, seu contingentia,
 tum quibus res comprehendenda aliquod genus
 necessitudinis habuerit; tanetsi nullam intrinse-
 cum, siue transcendentem respectum aut con-
 nexionis, aut etiam non connexionis habeat ad
 illa. In quibus ad dictam rem pertinentibus
 non solum merè possibilia, & existentia absolu-
 tæ, sed etiam existentia conditionatè connume-
 randa sunt, ut bene Ruiz. disp. 73. de Scient. sect.
 5. n. 9. & sect. 6. n. 3.

99 **Sed** dicit aliquis. Nulla res potest obiective
 determinare intellectum ad cognoscenda
 alia obiecta, cum quibus illa nullo modo connexa
 est. Ergo ex vi cognitionis cuiusvis rei compre-
 hendendæ nulla alia obiecta ad ipsam rem aliquo
 modo pertinentia cognosci possunt, nisi res ipsa
 cum illis aliquo modo connexa sit. Distinguo
 antecedens. Nulla res potest determinare intelle-
 ctum ad cognoscenda alia obiecta, &c. cog-
 nitione non comprehensivâ; concedo. Cognitio-
 ne comprehensivâ; nego. Et nego consequen-
 tiam. Eo enim ipso, quod res comprehenditur
 non potest, nisi cognoscatur non solum absolu-
 tæ quoad veritatem intrinsecam, quam habet in
 se, sed insuper comparativè ad alia omnia obiecta
 extrinseca, quæ ad se pertinent quoquo modo,
 semel horum veritate supposita ut quadam
 extrinsecâ conditione, iam talis res prout com-
 prehensibilis ab intellectu ipsam determinare
 valet non solum ad cognoscendum se, sed insu-
 per ad cognoscenda cætera, quæ pertinent ad se
 quoquo modo. Quod ipsum est, intellectum
 comprehensivum talis rei quatenus talem compo-
 tem esse ad cognoscendum tum ipsam rem, tum
 ex

ex vi ipsius, siue ex vi cognoscendi ipsam cætera cuncta, quæ ad ipsam pertinent, horum veritate, supposita, quantumvis à talium veritate sit res ipsa absoluta. De quo plura dicenda venient in tract. de Scient.

97 *Secundo dubitari potest, an, vt res aliqua comprehendatur, effectus etiam, & accidentia supernaturalia eius cognosci debeant. Negant communiter Doctores. Soar. tom. 1. in 3. p. disp. 26. sec. 1. Gran. 1. tract. 5. de Vision. disp. 13. sect. 1. num. 10. Herice disp. 4. in fine. Alarc. tract. 1. disp. 4. cap. 6. num. 17. Card. Lugo disp. 19. de Incarn. sect. 2. num. 32. Ripal. disp. 11. de eue. supern. sec. 4. num. 19. & alij. Et merito. Quia effectus, & accidentia supernaturalia eo ipso, quod sunt supra omnem exigentiam, & debitum rei, cui conueniunt, ex vna parte neque ad naturam eius pertinere, neque aliquid eius esse tenenda sunt; ex alia vero res ipsa cum illis adhuc, vt possibilibus connexa non est, vt videbimus disp. 18. Atque adeo, vt res absolute, & simpliciter comprehendatur, non est, cur illa cognosci debeant.*

98 *Tertia difficultas circa præsentem propositionem est, quo genere cognitionis cognosci debeant ea prædicata extrinseca ad rem pertinentia, quæ ex vi comprehensionis eius cognoscenda sunt iuxta dicta. Certum est primò, non debere cognosci comprehendere. Ita enim supponere videntur omnes, & exprimitur Ripal. disp. 13. de eue. supern. sect. 2. præsertim num. 7. Probaturque primò à posteriori. Quia, cum Deus cognosci necessariò debeat, vt quauis creatura comprehendatur, vt potè relata ad ipsam transcendenter, & aliàs ab intellectu creato incomprehensibilis sit, si ea, quæ ex vi comprehensionis creaturæ cognosci debent, comprehendere essent cognoscenda, nulla creatura ab illo intellectu creato comprehensibilis esset. Quod est absurdum alienum ab omnium consensu. Secundo probatur à priori. Quia, vt cognoscibilitas tam respectiua, quam absoluta cuiuslibet rei exhauriatur, seu adequetur per cognitionem, prout ad rei comprehensionem requiritur, non opus est, quod illa, quæ ad rem pertinent per adequatam etiam respectu sui, atque adeo comprehensiuam cognitionem, tangantur, sed sufficit ea minus perfectè cognitione, quam comprehensiuam cognosci. Quæ vtraque ratio etiam probat, cætera, quæ cognosci debent ex vi comprehensionis cuiusque rei, ne intuitiue quidem, aut per speciem propriam debere necessariò cognosci: quandoquidem Angelus iuxta sententiam omnium res sibi inferiores comprehendit, atque adeo per cognitionem earum cognoscibilitati adequatam cognoscit; & tamen Deum, quem ex vi talis comprehensionis attingit, neque intuitiue, neque per speciem propriam attingit. Addiderim tamen, casu, quod cuncta ad rem, quæ comprehenditur, pertinentia comprehensione etiam tangantur, aut intuitiue, longè fore perfectiorem ipsius rei comprehensionem, quam si alio genere cognitionis minus perfectè tangerentur.*

99 *Quibus suppositis, arbitror id, quod communiter Doctores videntur supponere, etsi non ita expressè definiant; nempe, vt quæuis res simpliciter, & absolute comprehendatur, necessarium esse, & sufficere, quod illa, quæ ad ipsam pertinent, & ex vi comprehensionis eius sunt cognoscenda, distinctè, & in particulari, atque etiam euidenter, iudicatiueque cognoscantur, licet per species alienas: nam minus perfectè co-*

rum cognitio ad comprehensionem rei absolutam non videtur sufficere; sicut neque cum cognitione adequatè cognoscibilitati comparatiue rei eorum poni. Cognitio autem magis perfectè, qualis sola est, quæ habetur per species proprias, necessaria non est, vt vidimus; tamen, quod magis ea perfectè fuerit, eo perfectior erit rei comprehensio, vt adnotauimus.

Propositio 2. A comprehensione comprehensionis proprie, & strictè sumpta, præterquam quod rem comprehendendam cum omnibus, quæ ad illam pertinent, debet amplecti, sicuti propriè siaturum est, insuper debet esse cognitio eiusdem rei cognoscibilitatem adequans adeo, vt quàm est perfectè res ipsa in esse cognoscibilis, tam sit perfectè comprehensio in esse cognitionis; vel ita, vt per illam res cognoscatur, quàm perfectè naturà suà potest cognosci, seu quàm perfectè est cognoscibilis proportionatè ad suam naturam.

Hæc propositio, quidquid nonnulli restat, aperte est S. Thom. varijs in locis, præsertim 1. p. q. 12. art. 7. & q. 14. art. 3. & lib. 3. contra Gent. cap. 55. & q. 8. de Veritate. Tenent eam Thomistæ communiter ad art. 7. citatum, vbi Caiet. Valen. Moli. & alij. Pro eadem referuntur Bonau. in 3. dist. 14. art. 1. q. 2. Ricard. art. 1. q. 4. Scot. q. 1. 5. Ad primum. Duran. q. 1. n. 10. Maior q. 15. Sotus q. 3. art. 1. Sequuntur illam Arrub. 1. p. disp. 23. cap. 4. Herice disp. 4. cap. 4. Moncaus disp. 2. cap. 7. Tanner. disp. 2. q. 6. dub. 4. n. 10. Ruiz tom. de Scien. disp. 6. sect. 2. & seqq. Atriag. Proposit. Martinon. Amicus, Recupitus citati n. 90. & apud eos alij plures; qui tamen in modo illam explicandi non omnino sunt vniuersales. Consonit Soar tom. 1. in 3. p. disp. 26. sect. 1. dum tanquam prorsus indubitatum pronunciat, ad comprehensionem intellectualem necessarium esse, vt cognitio sit clara, euidentis, & certa, cum debita proportione ad obiectum cognitum.

Probatur primò propositio auctoritate Patrum, è quorum numero sit primus S. Thom. qui 1. p. q. 12. art. 7. citato in corp. ait, Illud comprehenditur, quod perfectè cognoscitur; perfectè autem cognoscitur, quod tantum cognoscitur; quantum est cognoscibile. Vnde, si id, quod est cognoscibile per scientiam demonstratiuam, opinione teneatur ex aliqua ratione probabili concepta, non comprehenditur. Et ad 2. Ad secundum dicendum, quod non propter hoc Deus incomprehensibilis dicitur, quasi aliquid eius sit, quod non videatur; sed quia non ita perfectè videtur, sicut visibilis est. Et q. illa 8. de Verit. art. 2. in corp. cum distinxisset S. Th. & eleganter explicasset duplicem modum comprehensionis secundum duplicem quantitatem, nimirum dimensionam, & virtuales, concludit, Et ideo impossibile est, quod aliquis intellectus creatus diuinam essentiam comprehendat; non quia partem aliquam eius ignoret; sed quia ad perfectum modum cognitionis ipsius peruenire non potest. Et ad 2. dicit, tunc rem aliquam comprehendit; quando ita est perfectè usque visio ipsius videns, sicut est modus visibilitatis ipsius rei. Et 3. p. q. 10. art. 1. ad 2. ait, Anima Christi totam Dei essentiam videt; non tamen eam comprehendit quia

quæ non totaliter, id est, non ita perfectè, sicut est
visibilis. Ex quibus planè liquet, secundum S. Th.
de ratione comprehensionis intellectiua esse, non
solum, quod cognoscatur per illam totum, quod
est cognoscibile ex parte obiecti, sed etiam,
quod cognoscatur adeo perfectè ex parte modi
tendendi actus, ut quàm est perfectum obiectum
in esse intelligibilis, tam sit perfectè comprehen-
sio in esse cognitionis. In omni quippe compre-
hensione quantitas rei comprehendens quantitati
rei comprehensa adæquari debet, ut constat;
quantitas autem cognitionis non solum penes
quantitatem obiecti, sed penes perfectionem ipsius
cognitionis, quæ suam habet quantitatem, pen-
sanda est. Nam, ut bene ipse S. Th. 3. p. q. 10.
cit. art. 2. ad 3. *Quantitas scientiæ non solum atten-
ditur secundum numerum scibilium, sed etiam secun-
dum claritatem cognitionis. Quæ quidem claritas
perfectio cognitionis, seu scientiæ est.*

103 Eadem videtur fuisse mens August. tom.
3. in quæstionibus de Trinit. & in lib. solil. cap. 31.
verbis, quæ retulimus supra q. præced. Unde in
definitione comprehensionis, quam ex eodem
adduximus in hac q. sub initium, duplicem com-
prehensionis perfectionem censendus est compre-
hendisse; alteram extensiuam, ratione cuius nihil
obiecti lateat videntem; alteram quasi intensi-
uam, quæ obiecti fines circumscribit, hoc est,
quæ res veluti ad finem usque, seu fundum pen-
tus penetratur. *Tunc enim* (inquit S. Th. art. 7.
cit. explicans Aug. phrasim) *fines alienius circum-
spicitur, quando ad finem in modo cognoscendi illam
rem peruenitur.*

103 In eadem sententiâ sunt reliqui Patres,
quorum testimonia congestissimè q. præced. quo-
ties dicunt, profunda Dei solum Spiritum san-
ctum, & Filium, atque adeo Deum ipsum scruta-
ri posse, & penetrare; tum exquisitè, plene, inte-
grè, perfectè, in totum, & ut oportet cognosce-
re; creaturam verò minime. Quibus non obscure
significat, comprehensionem intellectiuam Dei
ex suo peculiari modo tendendi in substantiam
diuinam tantæ esse perfectionis, quanta in solâ
cognitione increatâ eiusdem Dei, non item in
cognitione creaturæ reperiri queat. Sentiant igitur
vniuersè, comprehensionem penes perfectio-
nem rei comprehensa taxare sibi perfectionem
adeo, ut, quàm est perfectum obiectum in esse,
cognoscibilis, tam perfectè debeat esse in esse co-
gnitionis cognitio, per quam illud comprehendendi
dicendum est. Quod confirmari potest speciali-
ter ex verbis August. iam supra citatis dicentis
lib. 12. de Ciuit. cap. 18. *Quidquid scientiâ com-
prehenditur, scientis comprehensione finitur.* Ne-
quit enim finiri omnino per scientiam id, quod
est aliquo modo maius, quàm scientiâ; quale
est, quod in esse cognoscibilis maiorem perfe-
ctionem habet, quàm scientiâ in esse cognitio-
nis.

104 Ratione etiam probatur, & declaratur pro-
positio: Primò à priori; quia cognoscibilitas in-
trinsèca entis naturam, & perfectionem eius con-
sequitur, uti passiones consequuntur essentiam;
atque ita, quò perfectius est ens, eò perfectiori
cognoscibilitate intrinsèca, seu radicali gaudet,
ratione cuius perfectiori sibi taxat proportio-
natam cognitionem. Quemadmodum enim, quò
perfectius est bonum, eò est magis amabile, id
est, maiore, seu perfectiore amore dignum,
maiorive, seu perfectiori amori proportionatum;
ita, quò perfectius est verum, eò perfectiori co-

gnitioni proportionatum est, atque veluti di-
gnum illâ. Ob id communi Theologorum opi-
nionè obiectum spirituale nullatenus est cogno-
scibile cognitione corporea: quia nullam cum
illâ quoad perfectionem habet proportionem ea-
rum, quæ inter obiectum, & cognitionem repe-
ri debent. Quoniam autem comprehendens,
& comprehensum ita inter se commensurari, at-
que proportionari debent, ut quantitas vnius,
quæcunque illa sit, alterius quantitati adæque-
tur; (vbi in comprehensione corporali, à quâ ad
intellectualem translaturum est nomen, cernere
licet); ea vtrique sola cognitio obiecti compre-
hensio erit, quæ toti eius cognoscibilitati, atque
adeo integræ eius quantitati adæquata fuerit.
Porro in obiecto, sive in eius intrinsèca cogno-
scibilitate duplex quantitas spectari potest; altera
veluti extensionis; altera quasi intensio-
nis. Quantitatem extensionis conspiciunt partes obiecti in-
trinsècæ; atque ea insuper extrinsèca, quæ aliquid
obiecti esse, ad illudve pertinere dicuntur, & vbi
eius sunt cognoscenda, ut comprehendi dicatur
iuxta doctrinam prop. 1. Quantitas verò quasi in-
tensionis est ipsa perfectio metaphysica, atque
quiditatiua obiecti. Vtrique igitur quantitati de-
bet commensurari, adæquari, atque proportio-
nari cognitio, ut iure exacta obiecti compre-
hensio dicatur. Adæquatur quantitati extensiuæ,
quando nihil omnino obiecti intrinsècum, aut
extrinsècum lateat, nihil non repræsentatur, ex-
primiturque cognoscenti vi talis cognitionis.
Intensiuæ verò quantitati tunc adæquari, sive
proportionari dicitur, quando tam perfectè co-
gnitio est in esse cognitionis, quàm est obiectum
in esse obiecti, seu, quod idem est, quando perfe-
ctio obiecti, & perfectio cognitionis non solum
physica, & gradualis, sed etiam metaphysica, &
essentialis ita inter se comparantur, ut merito tan-
ta cognitio tanto obiecto censeri possit propor-
tionata, atque adeo consentanea, & quodammo-
do debita. Talis ergo debet esse cognitio, ut sit
obiecti comprehensio.

Secundò probatur id ipsum. Quia nisi
cognitio sit clara, euident, & certa, compre-
hensio obiecti esse non potest, quantumvis
nihil sit obiecti, quod non repræsentet, ut apud
omnes est indubitatum, teste Soar. citato supra
n. 100. Ergo de ratione comprehensionis intel-
lectiua, non solum est tangere totum obiectum,
& quidquid pertinet ad illud, sed etiam, quòd
cognitio, qua tangitur, aliquam perfectionem
habeat ex modo tendendi. Quidni igitur, quòd
tanta sit perfectio huiusmodi, quantum exposcit
cognoscibilitas obiecti, seu quanta opus est, ut
cognitio obiecto censetur proportionata, seu
adæquata quoad quantitatem perfectionis?

Tertio probatur propositio ab absurdo.
Quia, si ad conceptum comprehensionis intel-
lectiuae sufficeret, quòd cognosceretur per illam
omnia, quæ tum formaliter, tum eminenter con-
tinentur in obiecto comprehendendo, uti præ-
tendunt Aduersarij, sequeretur, aut esse Deum,
reuerà comprehensibilem à creaturâ, aut saltem
esse probabile, quòd talis sit, contra dogma
fidei statutum q. præced. Nam, ut constabit ex
dicendis disput. 20. aut verum est, aut saltem
probabile, fieri posse de potentia absolutâ, quòd
aliqua creatura cognoscat omnia, quæ formaliter,
& eminenter continentur in Deo, qua ratione
Aduersarij censent cognosci debere, ut sit com-
prehensio Dei eorum cognitio.

Quar.

107 Quartò probatur propositio aliarum sententiarum refutatione, quam præmissimus, ampliusque argumentorum, quæ opponi solent, solutione præterea confirmabitur, ac declarabitur.

108 Primò enim contra illam opponit Vazquez. Comprehendere rem aliquam, nihil est aliud, quam totum, quod in eà est, ita cognitione completi, ut nihil illius lateat, sed integrè intra finem, ac veluti concavitatem, capacitatemve cognitionis contineatur; quemadmodum in comprehensione corporea, vnde translatio ad intellectualem facta est, corpus comprehensum intra superficiem concavam continentis integrè continetur. Sed finis, & capacitas cognitionis aliud non est ab eis representatione. Ergo, ut obiectum quantumvis perfectum per cognitionem, comprehendi dicatur, fat est, quòd per illam integrè representetur, quidquid sit de perfectione representationis, seu cognitionis. Sicut, ut corpus à corpore comprehendatur, fat est, quòd primum intra secundum integrè concludatur, quantumvis perfectæ materiæ sit alterum, alterumque imperfectæ, aut è contrà. Ad rationem igitur comprehensionis impertinens est, quòd cognitio, & obiectum quoad perfectionem adæquentur, siue proportionentur.

109 Respondeo primò, hoc argumentum, si quid probat, etiam probare, comprehensionem intellectualem in cognitione rei obscurâ, & incertâ, aut apprehensivâ simpliciter, vel etiam dubiâ integram rem representante posse consistere. Quod tamen contra existimationem omnium est, & contra rationem. Quis enim dicat, aut vquam dixit, se obiectum illud comprehendere, circa quòd prorsus dubius hæret, nihil valens iudicare de illo; cum tamen per simplicem apprehensionem integrè totum illud sibi propositum, atque representatum habeat? Certè, si ad comprehendendum obiectum satis esset, totum illud, aut etiam quidquid ad illud pertinet, utcumque cognitione completi, vel naturaliter possemus homines etiam in hac vitâ mortali comprehendere Deum, ut effutiebant Anomæi: quia possumus cognitione confusa, & vniuersali vna cum Deo cætera cuncta cognoscibilia in vnum obiectiuum conceptum cogere; quin aliquid sit excogitabile, quod in illo non inuoluatur, & per huiusmodi cognitionem confuse non represententur. Nec deest hinc (si tam rigidè, ut vult Vazq. est obseruanda) analogiâ comprehensionis corporalis: quandoquidem, ut vnum corpus plura alia comprehendere dicatur, non est necesse, quod singula singillatim ambiat; sed satis est, quod cuncta simul coæternata mixtè, & confuse completatur. Ex quo patet, per argumentum factum, nihil probari.

110 Respondeo ergo ad illud secundò, comprehensionem intellectualem hoc à corporali differre, quòd in corporali vnum dumtaxat genus quantitatis, videlicet extensivæ venit considerandum, in intellectualem verò duplex, extensivæ scilicet, & intensivæ. Ex quibus primum solum, genus considerant Vazquez, & sui. Fatendum itaque est, quantitati veluti extensivæ obiecti extensionem quoque representationis cognitionis correspondere; atque adeò tunc cognitionem, quoad istud genus quantitatis cum obiecto adæquare, quando nihil omnino est obiecti, quod non representetur per cognitionem. Huiusmodi tamen adæquatio ad absolutam obiecti compre-

hensionem sufficiens non est; nisi alia quoque intercedat inter perfectionem obiecti, & perfectionem cognitionis, quæ veluti intensiva eorum, quantitas est. Non enim censetur obiectum in esse cognoscibile cognitione penitus completi, & finiri, quantumvis per illam totum representetur, donec tam perfectè representatur, cognoscitur, ac penetratur, quam consentaneè ad perfectionem suæ naturæ representabilis, atque cognoscibilis est. Et quidem duplex dictum genus quantitatis debere spectari in obiecto, & in cognitione ad iudicandum, num illud per hæc comprehendatur, patet ex omnium sensu; qui, ut sit cognitio comprehensiva sui obiecti, non solum requirunt, quod totum integrè representet, sed etiam, quòd cum certâ quadam perfectione tendat in illud, videlicet cum claritate, sententia, cum certitudine, iudicativè, &c. Itaque circa vtramque quantitatem prædictam debet inter cognitionem, & obiectum suo modo feruari analogiâ à comprehensione corporali deducta, ut obiectum per cognitionem comprehendatur; nimirum, ut cognitio, & obiectum æquè quoad quantitatem tam intensivam, quam extensivam commendentur, ac corpora commensurantur quoad solam extensivam.

Secundò obijcitur. Si de ratione, comprehensionis est, quòd res comprehendenda cognoscatur ita perfectè, sicut cognoscibilis est, ut ait S. Th. 1. p. q. 14. art. 3. in corp. sequitur, nullam creaturam ab aliâ comprehendendi posse; quia nulla creatura potest aliam cognoscere tam perfectè, quàm est cognoscibilis à Deo. Respondeo, non esse de ratione comprehensionis, quòd res cognoscatur tam perfectè, quàm est cognoscibilis absolute, sed, quàm est cognoscibilis consentaneè ad perfectionem propriæ naturæ, siue, quam iuxta talem perfectionem cognosci potest. Quod solum vult S. Th. verbis citatis, ut ex alijs eius locis supra commemoratis constat. Vnde patet, bene posse vnam creaturam comprehendere ab aliâ: quia potest ab aliâ cognosci, quàm perfectè cognosci potest proportionatè ad suam naturam.

Tertiò obijcitur. Omnis cognitio creatura est accidens, atque adeò minus perfectæ, quàm substantia. Ergo si tam perfectæ debet esse cognitio, quàm obiectum, ut hoc per illam comprehendere dicatur, saltem nulla substantia creata erit per cognitionem creatam comprehensibilis. Quod est absurdum contra omnes. Respondeo, me non dixisse comprehensionem debere esse cognitionem tam perfectam in esse entis, quàm obiectum, sed solum in esse cognitionis. Equiliter quippe, seu potius adæquatio requiritur inter comprehensionem, & obiectum non debet esse mathematica, qualis convenit extremis eiusdem generis, sed proportionalis, qualis inter extrema diversi generis reperiri solet: nimirum, ut tam perfectæ sit comprehensio in genere cognitionis, quàm est obiectum in genere obiecti, seu entis. Quod fieri potest, etsi comprehensio quoad perfectionem, quam habet in genere entis, longè inferioris notæ sit, quàm obiectum. Fieri enim potest, ut cognitio, quæ quoad perfectionem entitativam excedit ab obiecto in dimidio, quoad perfectionem cognitionis propriam, qualis est claritas, perspicacia, certitudo, &c. proportionaliter sit æqualis, siue adæquata obiecto, eo quòd, si obiectum entitativè est perfectum ut quatuor, cognitio quoad claritatem, perspicacitatem, certitudinem, &c. perfectæ etiam sit, ut.

putatur ut quatuor; seu potius clara, perspicax, certa, &c. censetur ut quatuor; tamen in esse entis perfecta tantum censetur ut duo.

113 Ex dictis colligitur, cur Deus ab intellectu creato incomprehensibilis sit. Nimirum quia cognitio comprehensiva Dei, præterquam quod Deum ipsum, & vi eius, quidquid ad ipsum pertinet, debet attingere, infinita insuper simpliciter esse debet in esse cognitionis tali infinitudine, qua possit infinite cognoscibilitati Dei proportionari, & adæquari. Constat autem, talem infinitudinem nullatenus posse convenire cognitioni creatæ, sed solum reperiri in diuina; qua sola proinde Deus potest comprehendi à se ipso. Quoniam autem cognitio increata Dei idem realiter est cum diuina substantiâ, nequit non ea esse etiam infinita in genere entis. Quo fit, ut comprehensio Dei tam in esse entis, quam in esse cognitionis necessario cum suo obiecto adæquari debeat; non quidem, quod sit de ratione comprehensionis adæquatio in genere entis cum suo obiecto; sed, quod adæquatio cum Deo in genere cognitionis nulli cognitioni est possibilis; quæ non sit substantialiter idem cum Deo ipso; qualis est cognitio increata: quia nulla cognitio creata potest in genere cognitionis esse ita simpliciter infinita, uti opus est, ut in eo genere adæquetur cum obiecto increato.

114 Rogabit hic aliquis primò, vtrum agens intellectuale tam perfectum saltem esse debeat in genere entis, quam obiectum cognoscendum, ut hoc ab illo comprehendere possit. Respondeo, comprehensione supernaturali bene posse agens intellectuale minus perfectum comprehendere obiectum magis perfectum: quia defectus perfectionis talis agentis per elevationem requisitam ad comprehensionem supernaturalem suppleri potest; ita, ut adæquatum principium talis comprehensionis æquè, aut magis perfectum, quam obiectum comprehendendum, euadat. Hoc à nemine, ut reor, negabitur. Difficultas est, si sit sermo de comprehensione ordinis naturalis. Herice, & Arriaga supra putant, æquè saltem perfectum debere esse agens intellectuale, ac obiectum comprehendendum, ut hoc possit naturaliter ab illo comprehendere. Id quod etiam sentit Soar. in loco de Angelis citato supra, & quotquot censent, Angelos tum se ipsos, tum alios inferiores se valere naturaliter comprehendere, non verò itidem superiores. Imò Arriaga in eo ponit proportionem cognitionis cum obiecto ad comprehensionem requisitam, quod cognitio procedat à principio adæquato æquè saltem perfecto, ac est obiectum.

115 Ego verò oppositum sentio cum alijs Doctoribus, qui opinantur, etiam Angelos superiores posse naturaliter ab inferioribus comprehendere. Quod sentit Vazq. ex hypothesi, quod vnus Angelus possit comprehendere alterum; nec reprobatur omnino Soar. Moueor; quia, cum cognitio comprehensiva longè imperfectior esse possit in esse entis obiecto comprehensio, ut constat ex dictis, non est, cur principium eius in esse entis æquè perfectum, ac obiectum, esse debeat, ut satis ex se notum est. Ut enim cognitio in esse entis minus perfecta, quam obiectum, ita potest esse illi proportionata in esse cognitionis, ut eius comprehensio sit, iuxta dicta; sic principium eius in esse entis minus perfectum, quam obiectum, ita potest esse illi in esse cognoscitui proportionatum, ut sit ipsius comprehensiuum.

116 Quam autem malè Arriaga ponat rationem comprehensionis in eo, quod principium cognitionis, & eius obiectum æqualem perfectionem habeant, inde probatur: quia sequeretur, quoties principium cognitionis, & eius obiectum æqualia in perfectione sunt, non posse non cognitionem esse comprehensiuam, quantumuis ea sit obscura, & confusa, aut etiam simpliciter tantum apprehensiuam, prout citra dubium esse potest. Quod est absurdum. Præterquam quod adæquatio ad comprehensionem requisita formaliter non principij, & obiecti, sed cognitionis, & obiecti est, ut satis est notum ex se, & ex dictis.

117 Secundo rogabit quispiam, an sit necesse, ut comprehendatur obiectum, quod eadem omnino cognitione, qua tangitur illud, tangantur etiam vi eius cætera, quæ ad illud pertinent, & debent tangi iuxta doctrinam statutam prop. 1. Afirmat Soar. supra, cæterique Doctores communiter id ipsum videntur supponere. Sed mihi non parum videtur probabile, posse per duas, aut plures cognitiones præstari id, quod præstari potest per vnã in ordine ad percipiendum, atque adeo etiam comprehendendum obiectum. Existimo enim, quando plura sunt cognoscenda, æquè clarè, certò, & perspicaciter, & vniuersim æquè perfecte posse illa per plures, atque per vnicam cognitionem notificari; ita, quod perfectio aggregati cognitionum tendentium simul in plura obiecta æquivalenter saltem tanta esse possit, quanta potest esse perfectio vnius obiecti eadem complectentis. Vnde censeo, casu, quod obiectum cognoscatur per vnã cognitionem suæ intrinsecæ cognoscibilitati ex modo tendendi adæquatam, vi cuius determinetur intellectus ad cognoscendum per aliam cætera extrinsecam, quæ ad illud pertinent, fore, ut per has duas cognitiones non minus tale obiectum comprehendatur, quam, si per vnã id totum fieret. Hoc solum discriminis erit: quod si per vnã id præstetur; ea intrinsecè erit comprehensio obiecti: si verò per duas, cognitio obiecti alteram extrinsecorum inferens extrinsecè ab eius consortio euadet obiecti comprehensio.

118 Ex dictis ad extremum colligi potest, qualis debeat esse amor, qui comparatione obiecti, cuius est amor, comprehensiuus dici possit. Erit enim ille, qui adæquet amabilitatem obiecti; sicut cognitio comprehensiuus est, quæ obiecti cognoscibilitatem adæquat, uti explicuimus. De quo plura in tract. de Volunt. Videatur interim Ruiz tom. de Volunt. disp. 3. sec. 4.

QUÆSTIO VII.

Vtrum Deus non solum intellectu creato, sed oculis etiam corporeis videri possit.

119 Deum oculis corporeis esse visibilem fingebant Gentiles, teste Athanasio in orat. contra idola, & Cypriano lib. de idolorum vanitate. Hæretici etiam Anthropomorphitæ, cum putarent, Deum esse corporeum, visibilem quoque oculis corporeis faciebant, apud Epiphani. hæres. 70. & Prateol. lib. 1. hæres. 50. Item Ariani quidam, in quibus Maximinus, Filium Dei, quem

T T T